BE THE WAVE
AR FRIG Y DON

Sbwriel Morol

Cynllun Gwers

cadwch keep gymru'n wales daclus tidy

MARINE CONSERVATION SOCIETY

UNDEB EWROPEAIDD
EUROPEAN UNION
Llywodraeth Cymru
Welsh Government
Cronfeydd Strwythurol a Buddsoddi Ewropeaidd
European Structural and Investment Funds

Ariennir gan
Lywodraeth Cymru
Funded by
Welsh Government

Nodau
• Deall diffiniad sbwriel morol, lle i ddod o hyd iddo a'r effaith y gall ei chael ar yr amgylchedd morol. • Codi ymwybyddiaeth o faterion yn ymwneud â sbwriel morol ac annog disgyblion i gymryd camau adeiladol i wneud gwahaniaeth gwirioneddol.
Amcanion
• Disgrifio'r mathau cyffredin o sbwriel sydd i'w ganfod yn y cefnfor. • Esbonio bod gan sbwriel effaith gymdeithasol ac economaidd ar gymuned. • Cymhwyso gwybodaeth o effaith sbwriel morol i fywyd bob dydd drwy weithredoedd #ArFrigYDon a rhaglen Eco-Sgolion.

Pwnc Eco-Sgolion	Nodau Byd Eang
• Sbwriel • Lleihau Gwastraff • Dŵr	• 12 Defnydd a chynhyrchu Cyfrifol • 13 Gweithredu ar Newid Hinsawdd • 14 Bywyd o Dan y Dŵr

Cysylltiadau i'r Cwricwlwm yng Nghymru	
Diben	
Dysgwyr uchelgeisiol a galluog sy'n: • Gall esbonio'r syniadau a'r cysyniadau y maent yn dysgu amdanynt. • Defnyddio technolegau digidol yn greadigol i gyfathrebu. Dinasyddion moesegol a gwybodus sy'n: • Cymryd rhan mewn materion cyfoes yn seiliedig ar eu gwybodaeth a'u gwerthoedd. • Deall ac yn ystyried effaith eu gweithredoedd wrth wneud dewisiadau a gweithredu. • Dangos eu hymrwymiad i gynaliadwyedd y blaned. Unigolion iach a hyderus sydd: • Â gwerthoedd diogel ac yn sefydlu credoau moesegol	
Beth sy'n Bwysig	**Cam Cynnydd: Tri/Pedwar**
Gwyddoniaeth a Thechnoleg • Ymgysylltu â thystiolaeth wyddonol a thechnegol i lywio fy marn fy hun. • Esbonio sut mae effaith ein gweithredoedd yn cyfrannu at newidiadau yn yr amgylchedd a bioamrywiaeth. • Adnabod bod newidiadau i ddeunyddiau yn effeithio ar eu nodweddion a'u defnydd. • Adnabod bod ein planed yn darparu deunyddiau naturiol a gall esbonio pam y gallent fod wedi'u prosesu i'w gwneud yn ddefnyddiol. Iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu • Dewis ac addasu'r iaith briodol ar gyfer amrediad eang o gynulleidfaoedd a dibenion, gan gyfleu ystyr yn effeithiol i'r gynulleidfa.	
Fframwaith Cymhwysedd Digidol	**Cam Cynnydd: Pedwar**
Creu cynnwys digidol • Dewis a defnyddio amrywiaeth o feddalwedd, offer a thechnegau priodol i greu, newid a chyfuno cydrannau amlgyfrwng ar gyfer ystod o gynulleidfaoedd a dibenion megis testun a delweddau.	

Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd	**Cam Cynnydd: Pedwar**
Ysgrifennu • Gwneud dewisiadau gwybodus am eirfa, iaith idiomatig a ffigurol a chystrawen er mwyn mynegi fy hun gyda rhuglder, cywirdeb ac eglurder. • Addasu fy arddull ysgrifennu, gan ddewis a defnyddio'r strwythurau gorau ar gyfer gwahanol gyd-destunau a dibenion, e.e. i ddisgrifio, esbonio, perswadio, trafod yn llwyddiannus. • Ysgrifennu am fy meddyliau, fy nheimladau a'm barn, gan ddefnyddio ystod eang o dechnegau, e.e. iaith emosiynol, gormodiaith, dewis o ragenwau (chi, ni), er mwyn dangos effaith.	
Cynefin	
Ymchwilio sbwriel yn yr ysgol a'r gymuned leol. Eitem Newyddion yn ymwneud â thraethau Cymru.	

Gweithgaredd 1	Adnoddau ac Offer
Beth yw sbwriel morol? Cwestiwn – Beth yw Sbwriel Morol? Ateb – Gwastraff a grëir gan fodau dynol sy'n cael ei ollwng i'r amgylchedd morol. Dangos y lluniau o sbwriel morol gan roi amser i ddisgyblion arsylwi ar yr hyn y maent yn ei weld. Gofynnwch y cwestiynau hyn - Pa eitemau ydych chi'n eu gweld? O ba ddeunydd y mae'r eitemau wedi'u gwneud? Sut ydych chi'n teimlo am hyn? Pam mae'r sbwriel yno? Gweithgaredd "Llaw i Fyny" dosbarth Astudiwch y mathau o sbwriel morol ar y sleid. Ym mha ardaloedd yn eich ysgol neu'ch cymuned ydych chi'n debygol o ddod o hyd i rai o'r eitemau o sbwriel hyn? Edrychwch ar bob math o eitem a chreu rhestr o resymau pam y maent i'w canfod yn y llefydd y nodwyd gennych. Gofynnwch i'r disgyblion feddwl am ddatrysiad i bob rheswm. Trafodwch y rhesymau hyn mewn grwpiau a meddwl am rai syniadau am sut i leihau'r sbwriel o gwmpas eich ysgol neu'ch cymuned. Bydd pob grŵp yn bwydo syniadau yn ôl i'r dosbarth cyfan. Ydy'r dosbarth yn gallu datblygu rhai o'r syniadau hyn? Neu gallwch sicrhau bod awgrymiadau yn cael eu hanfon ymlaen at yr Eco-Bwyllgor neu Gyngor Ysgol. Gofynnwch am adborth y pwyllgorau hyn.	Cyflwyniad Lluniau o sbwriel yn y cyflwyniad Beiro a phapur Cyflwyniad Cyflwyniad

Gweithgaredd 2	Adnoddau ac Offer
Sut oedd y sbwriel wedi cyrraedd yn y lle cyntaf? Yn ystod Wythnos Glanhau Traethau Prydain 2020, daeth gwirfoddolwyr o hyd i **425 o eitemau o sbwriel ar gyfartaledd fesul 100m ar draethau'r DU**. Gwnewch restr dosbarth o'r prif eitemau yr ydych yn credu y bydd yn cael eu canfod ar ddigwyddiad casglu sbwriel ar y traeth. Edrychwch ar Adroddiad Wythnos Glanhau Traethau Prydain 2020, trafodwch a phenderfynu ym mha adran y dylid rhoi'r eitemau ar eich rhestr. Mae adroddiad 2020 sy'n rhestru math a nifer y sbwriel ar draethau'r DU yn dangos yn drist iawn fod cynnydd yn sbwriel Cyfarpar Diogelu Personol. I ehangu'r gweithgaredd ymhellach, beth am ddefnyddio'r Marine Conservation Society Secondary Education pack Gall y digwyddiadau canlynol yng Nghymru ddangos digwyddiadau lle mae sbwriel wedi'i daflu ar dir neu wedi'i golli ar y môr: • **Barry Island: Litterbugs' complete disregard for beach.** Roedd traethau lleol wedi'u gorchuddio â photeli plastig, cewynnau a weips ar ôl i bobl ymweld â nhw – cafodd llawer o'r sbwriel ei gario allan i'r môr pan ddaeth y llanw i mewn. Ystyriwch nifer yr effeithiau a gafodd eu hachosi gan ymddygiad pobl ar yr ardal leol. Ewch ati i greu map meddwl gan gynnwys penawdau megis iechyd y cyhoedd, bywyd gwyllt lleol a chyhoeddusrwydd yn ogystal â'r gwaith ychwanegol a chost i'r awdurdod lleol.	Cyflwyniad Cyflwyniad / Erthygl newyddion

Gweithgaredd 3	Adnoddau ac Offer
Am faint fydd hi'n para? Mae'r amser y mae'n cymryd i eitem ddadelfennu yn cael ei benderfynu gan y math o ddeunydd y mae'n cael ei wneud ohono . Rhannwch yr eitemau sydd wedi'u rhestru yn y Cyfoeth Naturiol Cymru Llinell Amser Gwastraff a gofyn i'r disgyblion amcangyfrif trefn y gyfradd ddadelfennu. Rhannwch y llinell amser cywir. Pa mor agos oedd eu hamcangyfrifon? Gan ddefnyddio'r ffeithlun fel enghraifft, gofynnwch i'r disgyblion greu llinell amser eu hunain, gan gyfeirio at y sbwriel mwyaf cyffredin sydd i'w gweld o fewn ac o gwmpas yr ysgol.	Cyflwyniad TGCh

Ewch ati i greu negeseuon cyfryngau cymdeithasol yn tynnu sylw i ba mor hir y gall sbwriel sy'n cael ei ganfod yn yr ysgol bara os nad yw'n cael ei waredu'n gywir. Ymgyrch sy'n tynnu sylw at ba mor hir y gall plastig aros yn y cefnfor yw *Lego Lost at Sea*. Gwyliwch y fideo sy'n dangos lego (a llawer o ddarnau plastig eraill) yn cael ei olchi lan ar draeth Perranporth yng Nghernyw o herwydd ollyngiad o long yn 1997 pan aeth dros 5 miliwn darn o lego i mewn i'r môr. https://youtu.be/3FxfXVuHRjM	

Gweithgareddau Eraill	**Adnoddau ac Offer**
• Cynlluniwch gyflwyniad i'w ddefnyddio mewn gwasanaeth ysgol, gan dynnu sylw at faterion yn ymwneud â sbwriel morol. Defnyddiwch hwn fel cyfle i gyflwyno ac ysbrydoli disgyblion yr ysgol i gymryd camau gweithredu.. • Anogwch y dosbarth i ddod yn beirianwyr y dyfodol. Dyfeisiwch a chynhyrchu dyluniad am beiriant sy'n gallu gwaredu'r sbwriel o'r cefnfor. Edrychwch ar waith Boyan Slat ar https://theoceancleanup.com/about/ • Ymchwiliwch i'r sefydliadau sy'n cynhyrchu'r mwyaf o eitemau sbwriel. Dadansoddwch **Adroddiad Awdit Brandiau *Surfers Against Sewage* 2021.** **<https://www.sas.org.uk/wp-content/uploads/SAS-BrandAudit2021-Digital.pdf>**	

#ArFrigYDon

Cymhwyso'r wybodaeth a gafodd eu casglu yn y wers fel dinasyddion moesegol a gwybodus. Mae'n agwedd bwysig i sicrhau bod disgyblion yn gwybod bod ganddynt y pŵer i weithredu a gwneud newidiadau yn eu bywydau eu hunain ac o fewn yr ysgol. Mae'n gam cadarnhaol hefyd sy'n helpu i gydbwyso rhai o'r effeithiau negyddol a gafodd eu harchwilio yn y wers.

Penderfynu ar weithred/gweithredoedd i'w cymryd naill ai fel unigolion neu ddosbarth. Dyma rai awgrymiadau neu gallai'r dosbarth benderfynu ar rai eu hunain.

Ysgol:

- Pa effaith sydd gan eich ysgol ar broblemau sbwriel lleol? Ymchwiliwch, codwch ymwybyddiaeth a dewch o hyd i ddatrysiadau! Beth am gynnwys meysydd pynciau gwahanol, e.e cerddoriaeth, drama neu gelf?

• Beth am wahodd sefydliadau amgylcheddol a'r awdurdod lleol i'ch hysgol i rannu gwybodaeth a thynnu sylw at broblemau a chynnig gweithredoedd cadarnhaol? • <https://www.sas.org.uk/take-action/> Atal plastig un-tro a dod yn Ysgol Ddi-Blastig!
Unigolion: • Prynwch lai! Ystyriwch eich arferion prynu ac ystyried cyfnewid eich eitemau un-tro am rywbeth mwy cynaliadwy. • Ymchwiliwch i ymgyrch Generation Ocean a'r adran youth and inclusion. Ymunwch i gael gwybodaeth yn rheolaidd. • Ymwelwch â gwefan Kids Against Plastic, gwrandewch ar y Plastic Clever TED talk a phenderfynwch sut y gallwch ddod yn fwy clyfar gyda phlastig yn eich bywydau bob dydd a chael eich ysbrydoli i wneud mwy!

cadwch keep
gymru'n wales
daclus tidy

33-35 Heol yr Eglwys Gadeiriol, Caerdydd, CF11 9HB | 33-35 Cathedral Rd, Cardiff, CF11 9HB
029 2025 6767 keepwalestidy.cymru info@keepwalestidy.cymru

Cadwch Gymru’n Daclus yn gwmni wedi ei gyfyngu trwy warant. Rhif Cwmni: 4011164 Rhif Elusen: 1082058 Rhif TAW: 850 3958 13
Keep Wales Tidy is a Company Limited by Guarantee. Company Registration Number: 4011164 Charity Registration Number: 1082058 VAT Registration Number: 850 3958 13